

Μαργαρίτα Παπαγεωργίου, «Εισαγωγή»

(για το έργο *Διήγησις εξαιρετος ερωτική και ξένη Φλωρίου του πανευτυχούς και κόρης Πλάτζια Φλώρης*)

Το έργο *Διήγησις εξαιρετος ερωτική και ξένη Φλωρίου του πανευτυχούς και κόρης Πλάτζια Φλώρης* ανήκει στα έμμετρα ερωτικά-ιπποτικά μυθιστορήματα της παλαιολόγιας περιόδου (13ος-15ος αι.). Είναι γραμμένο στη δημώδη γλώσσα και το μέτρο του είναι ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος στίχος. Χαρακτηριστικά στοιχεία της υπόθεσης των μυθιστορημάτων αυτών είναι η σταθερή και σφοδρή αγάπη που αναπτύσσεται ανάμεσα σε ένα ζευγάρι νέων, ο χωρισμός τους, ο οποίος οφείλεται στην ενέργεια άλλων προσώπων, και η επανένωσή τους στο τέλος, αφού περάσουν διάφορες περιπέτειες.

Στο εν λόγω μυθιστόρημα κεντρικό ζευγάρι είναι ο Φλώριος και η Πλατζιαφλώρα. Η μητέρα της κόρης, ύστερα από μια περιπέτεια που είχε και κατά την οποία σκοτώθηκε ο σύζυγός της, βρίσκεται αιχμάλωτη στο παλάτι των γονιών του Φλωρίου, βασιλέων της Ισπανίας, όπου γεννά την κοπέλα. Η ίδια πεθαίνει κατά τη γέννα. Την ίδια ημέρα γεννιέται και ο Φλώριος και τα δύο παιδιά μεγαλώνουν μαζί, με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί ένα έντονο ερωτικό συναίσθημα. Οι γονείς του νέου, όμως, δεν επιθυμούν την ένωσή τους και αποφασίζουν να απομακρύνουν τον έναν από τον άλλο. Αρχικά, ο πατέρας στέλνει τον Φλώριο στο Μοντόριο για σπουδές, όπως αρμόζει σε έναν ευγενή νέο, ελπίζοντας ότι η απόσταση θα εξαλείψει το ερωτικό συναίσθημα, κάτι που δεν συμβαίνει. Στη συνέχεια, λοιπόν, μηχανεύεται μια σκευωρία για την εξόντωση της κόρης, στην οποία συμμετέχει και ο οικονόμος του παλατιού. Κατηγορεί τη νέα ότι επιχείρησε να τον δηλητηριάσει και έτσι την καταδικάζει σε θάνατο στην πυρά. Ο Φλώριος πληροφορείται το συμβάν από ένα δαχτυλίδι που του έδωσε η Πλατζιαφλώρα και του οποίου ο λίθος θολώνει, όποτε αυτή βρίσκεται σε κίνδυνο. Έτσι, καταφθάνει στην πατρίδα του και προκαλεί τον οικονόμο σε μονομαχία, ώστε από την έκβασή της να κριθεί αν είναι δίκαιη η κατηγορία ή όχι. Ο οικονόμος σκοτώνεται και αποκαλύπτεται η πλεκτάνη. Εφόσον αυτό το σχέδιο αποτυγχάνει, ο βασιλιάς αποφασίζει να πουλήσει την κοπέλα σεπραματευτάδες (εμπόρους), οι οποίοι την παίρνουν και πλέουν προς τη Συρία. Ο

Φλώριος, πάλι με τον ίδιο τρόπο, μαθαίνει το συμβάν και ξενιτεύεται σε αναζήτηση της κόρης. Κατευθύνεται σε μέρη της Ανατολής, αντλεί πληροφορίες από ξενοδόχους για την Πλατζιαφλώρα και, τέλος, τη βρίσκει στο παλάτι του εμίρη στη Βαβυλώνα. Ύστερα από μια περιπέτεια εκεί, το ζευγάρι ενώνεται με γάμο, επιστρέφει στην Ισπανία και οι περιπέτειές του οδηγούνται στο τέρμα.

Η φιλολογική έρευνα ασχολήθηκε με διάφορα ζητήματα που αφορούν στο συγκεκριμένο έργο. Η αναζήτηση των πηγών του, η ανίχνευση των επιδράσεων που άσκησε αλλά και δέχτηκε, η χρονολογική και γεωγραφική του τοποθέτηση και ο προσδιορισμός του συγγραφέα απασχόλησαν τους μελετητές. Τέλος, η χειρόγραφη παράδοσή του αποτελεί ένα ακανθώδες πρόβλημα, εφόσον τα δύο χειρόγραφα στα οποία διασώζεται το έργο, του Λονδίνου (L) και της Βιέννης (V), παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ τους αλλά και πολλά λάθη.

Αρχικά, το θέμα των επιδράσεων που έχει δεχτεί το εν λόγω έργο είναι αρκετά περίπλοκο λόγω της ποικιλομορφίας των στοιχείων που εντοπίζονται. Πρόκειται για ένα έργο στο οποίο, όπως και στα άλλα [ερωτικά μυθιστορήματα της περιόδου](#), διασταυρώνονται τάσεις τόσο ανατολικής όσο και δυτικής προέλευσης, αφού αναπτύσσεται σε γεωγραφικό χώρο στον οποίο συνυπάρχουν στοιχεία και των δύο πολιτισμών. Έχουν, λοιπόν, διατυπωθεί διάφορες απόψεις για τις επιδράσεις που ανιχνεύονται στο συγκεκριμένο έργο, χωρίς όμως να είναι εφικτό να προσδιοριστεί ο βαθμός διείσδυσης ανατολικών ή δυτικών στοιχείων. Καταρχάς, διαπιστώνεται μια συγγένεια με την ιστορία του Flore και της Blanchefleur (Κρουμπάχερ 1900 [1974], 163-166), που ήταν γνωστή στην Προβηγκία κατά τον 12ο αιώνα και πρώτη ποιητική διασκευή αυτής είναι το γαλλικό μυθιστόρημα *Floire et Blanchefleur*.¹ Όμως, αυτά τα έργα δεν φαίνεται να αποτελούν την άμεση πηγή του έλληνα διασκευαστή. Έχει γίνει γενικά δεκτό από τους μελετητές ότι άμεση πηγή του ελληνικού έργου αποτελεί η ιταλική (τοσκανική) διασκευή

¹ Το μυθιστόρημα γνώρισε μεγάλη διάδοση σε πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες. Σώζεται σε δύο γαλλικές διασκευές (12ος-13ος αιώνας), μία λόγια και μία περισσότερο λαϊκή· από την τελευταία, το έργο πέρασε και στις χώρες του ευρωπαϊκού νότου (Κριαράς 1955, 135).

Il Cantare di Fiorio e Biancifiore,² έργο του 14ου αιώνα, για το οποίο εκφράζεται η υπόθεση ότι το έφερε στην Ελλάδα ο Nicola Acciaiuolo κατά τα χρόνια 1338-1341. Το ελληνικό κείμενο διαφοροποιείται από το ιταλικό στα σημεία όπου υπάρχουν ρητορικές εκφράσεις και ηθικοδιδασκτικές παραινήσεις.

Από κάποιους έχει υποστηριχθεί και η ελληνική-βυζαντινή καταγωγή του μυθιστορήματος, με το επιχείρημα πως πρόκειται για λογοτεχνικό αντιδάνειο (Βλ. σχετικά Κριαράς 1955, 135). Την άποψη αυτή τη στηρίζουν στο γεγονός ότι το γαλλικό μυθιστόρημα που θεωρείται πρότυπό του περιλαμβάνει πλήθος αρχαίων ελληνικών στοιχείων. Επιπλέον, η έρευνα έχει επισημάνει ομοιότητες με τον βυζαντινό [Σπανέα](#), έργο που θεωρείται δευτερεύουσα πηγή του εξεταζόμενου μυθιστορήματος. Ωστόσο, για την υποστήριξη της ελληνικής του προέλευσης δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία.

Αξιοσημείωτη είναι και η ομοιότητά του με το μυθιστόρημα [Ιμπέρριος και Μαργαρώνα](#), η οποία είχε ως αποτέλεσμα να μελετηθεί η σχέση των δύο έργων. Σύμφωνα με τον Κριαρά (1955, 212), ο *Φλώριος* προηγείται και φαίνεται να έχει ασκήσει επίδραση στο μυθιστόρημα του *Ιμπέρριου*.

Σχετικά με τη χρονολογική του τοποθέτηση προαναφέρθηκε ότι ο *Φλώριος* ανήκει στην εποχή των Παλαιολόγων. Ωστόσο, ο ακριβέστερος προσδιορισμός του είναι δυσχερής, καθώς τα διαθέσιμα στοιχεία δεν επαρκούν για την εξαγωγή πιο συγκεκριμένων συμπερασμάτων. Ο Κριαράς (1955, 139), στηριζόμενος στις έρευνες του Crescini, ο οποίος τοποθετεί το αρχαιότερο χειρόγραφο του ιταλικού προτύπου του στα 1343, ενώ το νεότερο του *Φλώριου* στη δεύτερη πεντηκονταετία του 15ου αιώνα, καταλήγει να το τοποθετεί χρονολογικά στο τέλος του 14ου ή τις αρχές του 15ου αιώνα, άποψη που φαίνεται ότι έχει απήχηση ανάμεσα στους μελετητές. Ωστόσο, προτείνεται και μια πρωιμότερη, επίσης κάπως αόριστη, χρονολόγησή του στο δεύτερο μισό του 14ου αιώνα (Αγαπητός 2004, 152). Όπως και να 'χει, η γλώσσα του κειμένου δεν μπορεί να χρησιμεύσει για την άντληση περαιτέρω πληροφοριών σχετικά με τη χρονολόγησή.

² Τη συγκεκριμένη άποψη υποστήριξε πρώτος με πειστικό τρόπο ο Crescini στη μελέτη του: *Due studi riguardanti opere minori del Boccaccio*, Πάδοβα 1888 (βλ. σχετικά Κριαράς 1955, 136-137).

Μια ασάφεια επικρατεί και ως προς τη γεωγραφική του τοποθέτηση αλλά και ως προς τον προσδιορισμό του συγγραφέα του. Ο Στεργέλλης (1967, 423) εκφράζει την άποψη ότι ο συγγραφέας του έργου έχει ανατραφεί σε χώρα στην οποία έχει εισδύσει η Φραγκοκρατία. Επικρατέστερη άποψη είναι ότι η περιοχή στην οποία συντάχτηκε το έργο είναι η Πελοπόννησος, όπου ο Acciaiuoli μετέφερε το ιταλικό του πρότυπο *Il Cantare di Fiorio e Biancifiore*, ενώ ριζοσπαστικότερη φαντάζει η εικασία ότι ο Φλώριος έχει συντεθεί στην Κρήτη, συνδυασμένη μάλιστα και με την υψηλότερη χρονολόγησή του (Αγαπητός 2004, 152).

Όσον αφορά στον συγγραφέα, ο Κρουμπάχερ (1900 [1974], 164) αναφέρει με βεβαιότητα ότι έζησε κατά το δεύτερο μισό του 14ου αιώνα ή κατά την αρχή του 15ου αιώνα. Σχετικά με την καταγωγή του, ο γερμανός μελετητής αναφέρει ότι δεν ήταν γνήσιος Έλληνας αλλά [γασμούλος](#) ή εξελληνισμένος Φράγκος. Την άποψη αυτή τη στηρίζει στο γεγονός ότι διατήρησε πολλά στοιχεία που, κατά την κρίση του, δύσκολα θα διατηρούσε ένας ορθόδοξος Έλληνας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο στίχος 1841, όπου αναφέρεται ότι οι γονείς του Φλώριου ασπάζονται την καθολική πίστη των ορθόδοξων Ρωμαίων.³ Βέβαια, η διατήρηση αυτών των στοιχείων μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι ο συγγραφέας αφηγείται μια ιστορία που συνέβη «εν παλαιούς τοις χρόνοις» (Hesseling 1917, 13). Έτσι, δεν θεώρησε σκόπιμο να διαφοροποιηθεί από το πρότυπό του. Σε αντίθεση με τον Κρουμπάχερ, ο Hesseling (1917, 13), στηριζόμενος σε κάποιες εκκλησιαστικές εκφράσεις του κειμένου, πιστεύει ότι πρόκειται για εκκλησιαστικό και, κατά πάσα πιθανότητα, καλόγερο. Ο Κριαράς (1955, 139) θεωρεί απλώς ότι πρόκειται για έναν χριστιανό συγγραφέα ο οποίος χρησιμοποιεί χριστιανικές εκφράσεις. Άλλη άποψη υποστηρίζει ότι ο συγγραφέας ήταν Έλληνας που έζησε ή ζούσε στη Δύση και γι' αυτό είχε επηρεαστεί από την ιταλική και γαλλική λογοτεχνία (Παπανικολάου 1939, 79). Ο Beaton (1996, 182) αναφέρει ότι μάλλον ο συγγραφέας του έργου και οι πρώτοι αναγνώστες ή το πρώτο ακροατήριο ανήκαν στην εξέχουσα τάξη των καθολικών της Πελοποννήσου.

Όσον αφορά στην παράδοσή του, το έργο διασώζεται σε δύο χειρόγραφα που παρουσιάζουν αρκετές αποκλίσεις μεταξύ τους. Πρόκειται για τον κώδικα του Λονδίνου, ο

³ Ο Giuseppe Spadaro προσπαθεί να προσεγγίσει ερμηνευτικά τον στίχο στη μελέτη του «Εις πίστιν την καθολικήν Ρωμαίων Ορθοδόξων», *Byzantion* 36 (1966).

οποίος χρονολογείται στο δεύτερο μισό του 15ου αιώνα, και για το χειρόγραφο της Βιέννης, που χρονολογείται γύρω στα 1550. Για μια κριτική έκδοση του έργου είναι χρήσιμη η συνεξέταση των δύο κωδίκων, καθώς σε πολλά σημεία αλληλοσυμπληρώνονται. Βέβαια, κοινό χαρακτηριστικό και των δύο χειρογράφων είναι κάποια δυσνόητα χωρία, επαναλήψεις, κενά και άστοχες συμπληρώσεις. Ορισμένα κενά που συναντώνται και στους δύο κώδικες επιτρέπουν να υποθεθεί ότι υπάρχει κάποια μακρινή συγγένεια. Σύμφωνα με τον Hesseling (1917, 20), το κείμενο πρέπει να αλλοιώθηκε σε κάποιο προγενέστερο χειρόγραφο, από το οποίο προέρχονται τα δύο σωζόμενα. Εξαιτίας αυτών των δυσκολιών, είναι δυσχερής η πραγματοποίηση μιας κριτικής έκδοσής του.

Μια πρώτη απόπειρα έκδοσης του μυθιστορήματος επιχειρήθηκε από τον Bekker, που δημοσίευσε το κείμενο του κώδικα της Βιέννης στα Πρακτικά της Ακαδημίας του Βερολίνου (*Abhandlungen der Berliner Akademischer*, 1845). Σε αυτή την έκδοση βασίστηκε ο Δημήτριος Μαυροφρύδης, προβαίνοντας μόνο σε αναγκαίες διορθώσεις, όπως δηλώνει ο ίδιος (1886, ια'). Η έκδοσή του είναι καλύτερη από την έκδοση του Bekker, αλλά και αυτή παρουσιάζει αδυναμίες. Ο Mullach, στα *Conjectaneorum byzantinorum libri duo* (Βερολίνο 1862), επιχείρησε να εκδώσει τους στίχους 1-103 με κριτικές και ερμηνευτικές παρατηρήσεις. Καλύτερη είναι η έκδοση του Wagner στο *Medieval Greek Texts* (1870). Το 1917 ο Hesseling επιχείρησε κριτική έκδοση του κειμένου. Άλλες εκδόσεις είναι του Παπανικολάου στα 1939, του Κριαρά στα 1955, έκδοση που συμβουλευεται και τους δύο κώδικες (L και V) και προτιμήθηκε για τη δική μας ανθολόγηση, καθώς και του Ortolá Francisco Javier το 1997. Η Cupane, βασιζόμενη στην έκδοση του Hesseling, παρουσιάζει το κείμενο του χειρογράφου του Λονδίνου (1995).

Βιβλιογραφικές αναφορές

Αγαπητός 2004

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, MIS:296442 Π 4.3.7: «Πρόσθετο ψηφιακό υλικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας: Ψηφιοποίηση Αρχείου Γεωργακά.»

Μαργαρίτα Παπαγεωργίου, «Εισαγωγή» (για το έργο *Διήγησις εξαίρετος ερωτική και ξένη Φλωρίου του πανευτυχούς και κόρης Πλάτζια Φλώρης*)

Παναγιώτης Α. Αγαπητός, «Από την Περσία στην Προβηγγία: ερωτικές διηγήσεις στο ύστερο Βυζάντιο», *Το Βυζάντιο και οι απαρχές της Ευρώπης*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2004, σ. 119-153.

Beaton 1996

Roderick Beaton, *Η ερωτική μυθιστορία του ελληνικού Μεσαίωνα*, μτφρ. Νίκη Τσιρώνη, Ινστιτούτο του Βιβλίου-Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1996.

Hesseling 1917

D. C. Hesseling (επιμ.), *Le roman de Phlorios et Platzia Phlore*, Johannes Müller, Amsterdam 1917.

Κριαράς 1955

Εμμανουήλ Κριαράς (επιμ.), *Βυζαντινά ιπποτικά μυθιστορήματα* [Βασική Βιβλιοθήκη, 2], Αετός, Αθήνα 1955, σ. 131-196.

Κρουμπάχερ 1900 (1974)

Καρλ Κρουμπάχερ, *Ιστορία της βυζαντινής λογοτεχνίας*, μεταφρασθείσα υπό Γεωργίου Σωτηριάδου, τ. 3, Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, Αθήνα 1900, σ. 163-166 [και φωτομηχανική ανατύπωση το 1974].

Παπανικολάου 1939

Κώστας Ι. Παπανικολάου (επιμ.), *Φλώριος και Πλατζιαφλώρα* [Βυζαντινή Βιβλιοθήκη Ιστορικών και Εκκλησιαστικών Συγγραφέων], Βυζαντινός Πολιτισμός, Αθήνα 1939.

Στεργέλλης 1967

Αριστείδης Στεργέλλης, «Το δημοτικό τραγούδι στο ιπποτικόν μυθιστόρημα Φλώριος και Πλατζια Φλώρα», *Παρνασσός*, τ. 9, τχ. 3 (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1967), σ. 413-423.

Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, MIS:296442 Π 4.3.7: «Πρόσθετο ψηφιακό υλικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας: Ψηφιοποίηση Αρχείου Γεωργακά.»

Μαργαρίτα Παπαγεωργίου, «Εισαγωγή» (για το έργο *Διήγησις εξαίρετος ερωτική και ξένη Φλωρίου του πανευτυχούς και κόρης Πλάτζια Φλώρης*)